

1916

PREZOS DE SUSCRIZÓN

Na Cruña, o mes. 40 cts.

Fora, » 50 »

Coste d'un número 10 »

Número I

= Redacción =

e administración:

CANTÓN GRANDE

= 16, BAIXO =

A CRUÑA

14 NOVEMBRE

BOLETÍN DECENAL

Idearium da Hirmandade da Fala en Galicia e nas colonias gallegas d'América e Portugal

A BANDEIRA ERGUEITA

Fundar e soste escolas en Galicia é obra santa, patriótica. Mais axudar a vida d'este boletín, é corolario obrigado d'aquelas iniciativas loudabres. As escolas son pr'os nenos; o boletín, tral-a xuntanza dos enxebres, espertará o sentimento y-o pensamento da mocidade que comenza a xurdir na loita. A nosa terra precisa un boletín, xa que has tra o d'agora hai xornales e revistas de gallegos, mais nin un soyo de Galicia, esquirto en gallego y-en Galicia, pra Galicia. Oxe hule pol-os nosos eidos e polas nosas vilas un sospeitoso *andacio* rexionalista. Hai que peneirar as intencións, pra separar a palla do grau. Chegou a hora de definirmos. No, expoñemós cartos e traballo. Damol-o exemplo. Quen non faga o pequeno sacrificio económico de axudarnos a erguer esta folla enxebre, que de chegar a ser diaria resolvería moitas cousas de fondo interés patriótico, non terá dereito a chamarse bo gallego.

Os rexionalistas d'ocasión, rexionalistas de "feira dos discretos", renegan da fala gallega, rinse d'ela. Queren un rexionalismo en castelao; queren un rexionalismo fillo do castelao, do castelao que ten o orgulo de habere enxendrado, cal primoxénito, o centralismo! Esto é pedire, peras ó olmo. Esto é facere un corpo sin alma, que é o mesmo que unha cousa sin vida.

Total-a nosa presoalidade está na nosa lingua. Por eso os Amigos da Fala queremos que a voz do pobo, gardadora porvidencial da nosa concencia colectiva, veña a inxertarse na voz da xuventude vilega, pra restaurar así antre todos un sentimento, un pensamento y-unha acción que dean mañán o froito proveitoso do rexionalismo enxebre, que fará progresar a Galicia esnaquizando os logreiros y-os laberecos.

¿Cómo habemos de darlles fe ós que se amostan rexionalistas, namentras teñen postol-os ollos na escada do centralismo pra

rubir? ¿Como habemos de seguire aos rexionalistas que lle deben a súa presoalidade o Poder Central? Estes non son dos nosos porque nunca serán Amigos da Fala. Os que se chaman gallegos, renegando da lingua, non teñen mais dereito á chamarse así que os animais y-as prantas que nascen nos nosos eidos. Eiqui doi, hirmáns.

Sere Amigos da Fala, supón espírito de sacrificio, e todo apostolado é sacrificio. O que se diga ou esquirba en gallego, non dará fama na Meseta. Por eso renegan do gallego moitos rexionalistas de pan levar. Por eso o rexionalismo gallego, en gallego, é a nosa bandeira de redención; fronteira posta antre ó mundo da farsa y-o mundo da verdade. Os Amigos da Fala constituimos, pois, unha relixión d'homes honrados, d'homes enxebres, que quer decir, puros; d'homes que comulgan a cotío c'o rexionalismo integral, ollando á Galicia redenta nos seus corazóns a total-as horas.

Os amigos da Fala seremos, pois, sempre, os gardadores do lume sagrado da patria gallega. Oíde ben: non hai outro rexionalismo que o que se faga en gallego, e si este non xurde, non xurdirá Galicia. Nos somos a pedra de toque onde se probará si as monedas da terra son falsas ou boas. Somos o formento d'un porvir glorioso de dinidá e libertá: como á rexa d'o confesionario no que hai que facer sempre enxamen de conciencia rexional.

Galicia é unha patria natural con lingua de seu. As dúas columnas do noso idearium, que non tiveron en conta os subrimos Precursores, seguíndose d'eiqui o seu fracaso. Temos unha lingua propia, feitura de Dios e da Natureza, que emprega aínda a maioría do pobo, non habendo gramáticas ni dizonarios que axudaran a fixala y-a pesare de cinco sigros de centralismo: lingua armoñosa que naceu do latín, desgaxada do albre da soberanía de Roma pra parir o cas-

telo y-o portugués, pra vivire en trunfo con xeito internacional nas Cortes dos reises e nas xustas d'amore; lingua viva que entenden moitos millóns d'homes mais alá das fronteiras; que fixo dos gallegos, lonxe da terra, lazarillos espirituales dos castelaos. Y-unha lingua así—mais *extensa*, mais práctica que a catalana—¿non é a nosa millor arma? ¿Podemos esquecerla? Si a lingua e o escudo da persoalidade dos pobos, mais forte que as armas, ¿qué loitas ganaremos sin ela? Si a lingua, soyamente, dá a autonomía espiritual, as outras autonomías separadas ¿valerán algo?

Hai, pois, unha política pra nos: a gran política da lingua. Si conseguimos interesar n'esta política ós novos inteleituáls y-as xeneracións que veñen, voltaremos a ser fortes. Pobo que recobra a súa lingua, recóbrase a si mesmo; pénsase como se fala, e fálese como se pensa. Cando morre un idioma morre un pobo. Porque a palabra é o elemento esencial da formación do home. O home—dixo Emerson—é a metade de si mesmo; a outra metade é a súa expresión. E nos non temos mais expresión que a que nos impuxo Castela, facendo posibre que Galicia poidérase chamar, xenéricamente, Caciuña.

¿Non vos decátades xa do que queremos? A redención de Galicia están n'estas dúas cousas: no fomento agarimoso da lingua e no estudio dos nosos problemas económicos que non terán nunca, porque non poden tela, solución no actual réximen político hespañol. Porque Galicia é *librecambista* pol-a súa natureza, y-o arancei protetor do feudalismo de Castela será sempre o ostáculo que nos impida poñernos nas condicións de riqueza que teñen outros pobos d'Europa semellantes ó noso.

Falade y-esquirbide e pensade sempre en gallego, hirmáns. Por esto fixéronse fortes os cataláns, por esto se lles calunia e combate no Centro, *principalmente*. C'o demáis transixiriase.

"A Nosa Terra" quere que s'intrese a mocidade que ven n'estas cousas. Quere que surxan ó mesmo tempo que poetas e músicos gallegos, prosistas da nosa lingua. ¡Cree-

mos a forza rexionalista inicial, preparando o advenimento do *Héroe gallego, todo gallego*, y-o noso traballo concruirá por cinguirse c'o loureiro do trunfo! Porque, como dixo Carlyle, non abonda conque apareza o héroe; percísase, ademais, un mundo disposto a recibilo como cumpre; un mundo que non estea feito de servíles e domésticos". E cando apareza ese héroe, dimpóis que nos lle fagamos o ambiente, a literatura gallega, a socioloxía gallega, a ciencia gallega, como as hoxe groriosísimas de Portugal, feitas n'unha lingua hirmá da nosa, adiquirirán un valimento universal que abonde pra redimirnos. O valor universal d'un idioma, faino ó Xenio. Si traballamos con fe virá o Xenio, o escultor de pobos que percísamos. Non como pólipos, sinón como homes de razón crara, axudemos a facer o novo continente espiritual da nosa terra. Estrenemos unha voluntá cada día.

Fixádebos en que soyo hai un rexionalismo que nos poida servire d'exemplo: o catalán. Predicar ideas boas non é nada: hai que predicar e dar froito. Cataluña predica e práctica, Cataluña encarnou na realidade do pobo a doutrina rexionalista. Cataluña é quen trouxo as galiñas. Por Cataluña hoxe se chaman todos rexionalistas. Cataluña alumea a nosa Iberia do porvir.

A traballar con fe. Este botetin é de todos gallegos. A sua dona é Galicia enteira. Non ten outra. Polo mesmo, as suas follas serán dinas de se coleccionar. Perpetuarán o pensamento d'unha época.

ANTÓN VILLAR PONTE.

D'AUTUALIDADE

Polonia, exemplo

Polonia, a desgraciada Polonia, resurxe cal outra ave fénix das suas cinzas, pese ós dous séculos de desmembración que sobre d'ela pesaban. Ben é certo que este resurrir é hastra certo punto d'unha gran relatividade: azares da loita actual fixeron que a desgraciada razón, por feitura d'un cubileto a total-as luces visibre das potencias que agora lle fixeron a mercede d'un rei, apureza de novo no campo das nazonalidades europeas como algo vital. Na esfeira dos feitos internacioná que actualmente se desarrolan, foi percís o acordo dos emperadores d'Austria e Alemania pra que o nomeado suceso do resurrimento político da Polonia tivese lugar; mais no terreo das realidades non era eisi: Polonia desmembrada, asoballada, despoxada, seguía sendo Polonia pese ós repartos, sumisió e despozos; o corpo poido sufrir desgarramentos que determináron un estado semellante á morte; pero non, non era a morte a que imperaba sobre os inanimados despozos, pol-o interior d'eles espallábase aínda, anque mainíñamente, a savia vital; o espírito latexaba: o ideoma, alma dos pobos, non desaparecera, cultivábase; os polacos asoballados seguían falando en polaco a despeito de cantas tentativas rusas, austriacas e prusianas se fixeron pra desterralo, e si ben é certo que unhas fronteiras arbitrarias separaban e facían estranxeiros a cidadáos da mesma patria natural, isto soyo tiña lugar en canto á esfeira material do propio chan; pero había outra esfeira contra a que os homes non podían atentar, y-esa outra esfeira era a espiritual que o ideoma asíñalaba. Podían, pois, os desgraciados polacos da Posnania, da Galizia e da Polonia rusa estar separados por fronteiras que caprichosa y-arbitrariamente trazaran os homes; podían hastra

transixir en se consideraren como estranxeiros uns a outros dentro do seu propio país, obrigados pol-as asoballantes imposicións d'os opresores, mais quedaba unha fronteira, un baluarte pra os polacos acorados, que as arbitrariedades y-os caprichos dos déspotas opresores non conseguiran nunca salvar, y-ese baluarte, y-esa fronteira mediante a que os polacos nunca deixaron de seren polacos e dentro da que poideron agardar afotos á que un día se restaurase a inxusticia co eles cometida, foy o ideoma, a lingua polaca que axuntando, fundindo, por eisi decilo, as vontades y-os corazós polacos, lograron facer de Polonia o bloque indestrutible que hoxe, anque esnaquizado e incompreto, resurxe, tan inconfundible e tan seu como, nos tempos pretéritos da desaparición, á luz d'un novo día.

E pouco importa que a realidade actual seza pra Polonia unha maneira d'engano, como tal pouco duradeiro, pois engano ou non está xa no ambiente, e si agora a efectividade non é mais que un feito meramente transitorio, e indudabre que d'actual loita ten que saír a reconstitución polaca. Lembrese a proclama que o Gran Duque Nicolás, no nome do Zar de Rusia, dirixeu nos comenzos da guerra ós polacos, prometéndolles a reconstitución integral, non esnaquizada como agora socede, da sua patria.

Polonia, lembranza histórica, mera abstracción d'unha materialidade desfeita, dende o Congreso de Viena foy sempre, hastra o momento presente unha realidade tanxibre, nunca morta, por obra escrusiva da sua lingua, que tivo a virtú de manter o lume na cinza das ansias patrióticas. O que os homes non poideron, poido facelo a fala, e Polonia que hastra hoxe, dende fai dous séculos, foy soyamente pra os seus fillos patria de esperanzas mais que de realidades, vay a lograr, o que onte lograban os pequenos estados balkánicos emancipándose da Turquía tamén pol-o milagre da lingua—balado que separou sempre ós abafados dos abafadores—o que quizáis, muy logo logren outras terras irredentas—o retorno a pátria natural—por haberen resistido eo ideoma ó virus pezoñento que se lles quería inocular arrincándolles, arebatándolles eisi a y-alma. Estos son os feitos que a realidade histórica nos amosta; a eles, nos atemos os que consideramos como primordial elemento pra a puxanza y-a solidéz d'unha nazonalidade o afinamento y-o cultivo do ideoma nativo.

RAMÓN VILLAR PONTE.

O CAMIÑO

Moito tempo levamos de despotismo centralista, mais non chegou pra que os diversos pobos de qu'España se compón perdesen a conciencia da sua persoalidade.

No comén foi o cesarismo quen atentou ás suas liberdades, inda que siquera respetoulles o nome; e hoxe ó espallárense a eito nas leis os dereitos dos cidadáos—pra seren moitas veces granxeiria dos caciques, e sostén das oligarquias, que, como sua, manexan a cousa pública,—os das rexións siquen sendo un mito, e a centralización, cada ves mais forte e uniformista, non satisfeita con riscalas do mapa, entalando a sua vida no estreito marco da artificiosa divi-

sión administrativa en provincias, traballou de firme cobizosa de nos pór baixo do seu ideal: O Estado omnipotente virá en dono e as rexións sin persoalidade nin nome, desfeitas, esnaquizadas, pra formaren unha inxente masa de cidadáos isolados, e separados, pra mais, pol-as diferencias partidistas; e, como consecuencia d'esto, o despotismo caciquil imperante enriba, abaixo, e no medio.

Mais pese ó esforzo centralista, a alma dos pobos que forman España non morre; e o rexionalismo,—non lle chamaremos nacionalismo pra aforrármonos o tér que nos poñer d'acorde sobre de si os conceptos d'Estado e de Nación son una mesma cousa, ou de si o Estado debe e pode sempre encarnar n'unha nacionalidade—que é a aspiración dos pobos a dispóren por si mesmos os seus medios da vida en orde ós seus fins, a conciencia firme da sua persoalidade, inzase por todas partes, e latexa vigoroso nos actos e manifestacións da nosa vida social e colectiva.

Neste orde de cousas é Cataluña quen asinalou o camiño que compre recorrer. Os catalans non son mais rexionalistas que somos os galegos: aos por intuición, por sentimento, ou por reflexión levamos tamén na nosa alma, engarrada co amor á terra, unha lexitima cobiza pol-a eisaltación do seu ideal. Mais eles, gracias ó esforzo perseverante dos catalanistas, conseguiron sustantivar a aspiración rexionalista catalana pra faceren d'ela un credo político qu'informa e dirixe os movementos todos da opinión do seu país. E asína ten de se facere nas demais rexións. Non abonda o amor a Terra, nin ós seus vellos costumes, nin siquera,—con ser moito,—a agarimosa estima e o cultivo da fala; da literatura e da música. Compre mais: compre levar sempre por diante a afirmación do ideal rexionalista, depór diferencias partidistas, ou de calquer clas, en aras do interés común, e agruparse na comunión e na propaganda d'ese ideal traballando a reo canto as circunstancias permitan por conseguilo, como fan os catalans.

Nos amamos moito a Galicia, pro pouco ou nada fixemos pra a arrincar das poutas aldraxantes do centralismo que a afogou, e a nosa conciencia debere de nos acusar de non tér xa feito por ela o que os catalans teñen feito por Cataluña. Cómprenos, pois, emendar o noso erro, tornando os ollos ó ideal galego, e, pondo por riba de todo o que é noso, e á nosa garda temos confiado como herdo dos nosos pasados, traballar unidos sin canseira até obter pra Galicia o rango que lle corresponde como hirmá maor das rexións españolas. O verdadeiro patriotismo nol-o pide; que, ó cabo, nos non poderemos sere bos cidadáos españoles si non escomenzamos por ser bos gallegos.

MANOEL BANET FONTENI A.

Monforte.

CADRO BRANCO

Rodrigo Sanz, home culto, austero, cheo de prestixios antre nos e no Ateneo de Madri, onde o teñen por mestre, falou sempre en gallego n'unha conferencia notable do «Circo d'Artesanos» da Cruña—que publicaremos axiña—y a fin d'un xantar co que o agasalláron algúns dos seus admiradores. ¡Non tivo vergonza d'empregar a nosa lingua!

¿Cándo o imitarán os que se chaman seus millores discípulos!

CADRO MOURO

N'unha festa rexionalista (!) en honore a Rosalía Castro, que tivo feitura no Teatro da Cruña, soyo falaron en gallego, y-en renglós curtos, algúns enxebres das nosas letras. Os mais todos expresáronse no castelao. E pra remache do cravo, un poeta, bon poeta, nado en Galicia e que vive preto d'Ourense, leu uns versos castelao, facéndose, de costas o sufraxio universal, representante de Castela. Cuneirismo poético se chama esta figura. ¡O gallego non da fama nin proveito na Corte!

OS POETAS D'AGORA

A traxedia das follas

Son os días de Outono.

Son os días en que cayen desfeitas, sin arume, as derradeiras rosas.

En bandadas, sobre do mar, aléxanse, chilando, cara ás terras do Sol, as anduriñas. O chan escuro; brétemas nos vales. De curuto en curuto, a tombos, rodan as apomadas nubes da trómente, y-os bruxos estorniños, enloitados, rayan nas néboas brancas, abafantes, os misteriosos circos dos conxuros. Vai alodado o río.

Leva arrastro as táboas d'un portelo apodrecido e, co-as ponlas ó aire, os ameneiros arrincados a pe.

Como pantasmas de antigos frades, en medosa noite, da igrexa en terra no desfeito coro, na veiramar, os altos pinos fungan o responso da morte da campía.

Cómo se laya, cando cai a tarde, a campana da aldea!

Cómo chora supricante, doida, pol-os tristes que sobr-as augas loitan sin amparo y-os que antre sombra e neve van a tentas o través da montana sin camiños!

Dos olmos da vereda, dos parrales, do agoento salgueiral, enronquecidas, barballantes de enoxo, syen voces que ruxen bravas os trenentes versos da traxedia das follas.

¡Ou tristeza dos arbres sin paxaros sin follaxe!
¡Ou impiedá do vento pol-o outono!
Chega o refacho y-o carballo envolve; tronza y-esgasa as ponlas; as follas que se queixan mimosas arrincando, xoga con elas un instante; lévaas ó longo do camiño; contra un valo váin-as xuntando, pouca pouca, en feixes; destréznase de pronto en remuíños, ergue o motón, encarraxado brúa e, baténdoas con rábea tula, guindaas nas rodeiras dos carros antra-a lama, nas cunetas de fondos elixados ou nas revoltas augas dunha aberta...

¡Como esas follas, meus hirmáns gallegos!
¡Como a ispida arboreda, a terra miña!
¡Como ese vento, tráxico e bruante, os malditos caciques que a asoballan!
¡Meus hirmáns, meus hirmáns como esas [follas!

O legón antr-as mans, no peito a espranza veunos a roiba primaveira, abrindo o secano que a xiada endurecera. Co-as pelras do suor cinguindo as frentes, o sol do vran labareóulle as costas, mentras os brazos áxiles movían as segadoras, rebrilantes fouces.

O vil-o outono, ricos na probeza, bendecían a Dios pol-o milagre das mazorcas douradas e ridoras, dos follatos y-a palla garimosos e dos ásios que enchían as tinallas, cando entraron nas chouzas as gavillas de ladróns a xornal,—recaudadores, escribanos, alcaldes e foreiros,—que amostrando os trabucos imponentes das obrigas y-as rendas y-os repartos, arrasaron a aldea que tembraba... e quedaron valdeiros os piornos!

¿Cóm-as follas no vento! ¡Onde Dios [queira!

¡Lonxe, ben lonxe! ¡Onde o recordo morra!
¡Onde a vista do vello campanario y-a vos dos fillos non anube a y-alma!
¡Onde o door non cegue e faga un día erguel-o sacho pra vingar a fame!
Y-alá van!

Dend-o pazo da ribeira, o negreiro cacique que os empuxa a saída do barco axexa rindo. E verdá que son moitos e van lexos, mais... ¡sobra xente! ¡a ducias sin quei- [xarse,

a mansa aldea, frábica de escravos, cobre as baixas do exército dos probes!
Deixal-os ir... que loiten!

O que trunfe, si chega a libertar do embargo a chouza, deixará na súa ucha de banqueiro rendimento e quiñón. ¡Por mais que faga non fuxirá das uñas lagarteiras!

Diol-os acolla!
[Baixo iñorados ceos, co-a nostalxia dos eidos milmosiños,

sobre do peito a pouta da morriña que afunde as almas como murcha os cor- [pos,

o cair para sempre no desterro sin o bico dos seus, sin o consolo de durmir baixo a terra garimosa do adro frofido, na nativa aldea, ni-unha crus, ni-unha pedra, ni-un letreiro falará dos seus dores ni da impia man traicioneira que os botóu da patria.

¡Cómo as follas no outono! Como as follas que do vento o bruante remuíño guinda nas augas podres d'unha aberta ou enterra na lama d'un camiño!

RAMÓN CABANILLAS.

Custiós económicas

OS TRIGOS E AS FARINAS

Moito—ben e mal—se ten falado e escrito sobre da custión do millo na Galicia. E nos diremos tamén algunha cousa sobre d'ela n-outra ocasión. Pero, importante como é o tema do millo, nas circunstancias d'hoje temos de o deixar polo d'agora para abondar na discusión que é actualidá nacional d'España: a do aprovisamento de trigos e fariñas.

Non son os labregos soasmentes os que viven na Galicia; tamen hay gallegos nas vilas, que comen pan que n'é de millo nin centeo.

Os que costumaban de mirar as cousas antes de qu'estas se nos oferezan co carácter de confritos inevitables, xa saben que hai moito trigo en Castela pero que nin co el nin c'o pouco que se foi importando día a día, abonda pr'as necesidás do país.

Mais d'esto: os prezos dos trigos e das fariñas levan vía de rubir ás nubes.

Qu'os trigos que o país produz non chegan para a susistencia da nazón, próbao o feito de que nos anos de 1909 a 1914, incru-sive, houbo necesidá d'importar 211.000 toneladas por cada un ano, termo medio. E hai que faguer conta de que as colleitas dos anos 9 a 12 foron das millores.

Cant'os prezos, abonda con ver as cotizaciós do día: 42, 43 pesetas pol-os cen kilos, catro pesetas mais caro que na Franza ou na Ingraterra, naciós onde a guerra ten de faguer sentir mais directamente os seus danos.

Así están as cousas. E por ant'esto, a un ex-Ministro que leva soa d'entendido na fazenda non se l'ocorre mais que decir no noso Teatro que é preciso renovar a vixencia da lei de susistencias, e ao Goberno se lle dou sementes por meter presa na aprobación d'esta lei.

Nentramentes, os Estados Unidos e a Arxentina fan saber a os nosos importadores por medio da Xunta de Control inglesa, que xa non mandarán trigo a España. Haberá, pois, que tratar directamente cos produtores americanos, e ter bancos dispostos para tragner o grao. E esto non é cousa fácil.

Son culpas pasadas, imprevisiós dos primeiros tempos da loita, as que temos de pagar agora.

Si s'houberan feito mercas de trigo e compromisos para outras en cantidá e tempo debido, coitando mais que do día que se vive, non topáramos n'estes momentos coa mitá das dificultás.

Pero moitos políticos están interesados directa ou indiretamente no acaparamento, e outros falan moito sin darse conta d'al. Xa nos dirán.

F. MARTIS MORAS.

ORIENTACIÓNS

Cando eu digo, ¡Terra a nosa!, non quero facer agravio ás outras rexións hispánicas supoñendoas inferiores; o meu desexo é que un andaluz, un catalán ou un nado en Castela digan tamén, cada un na súa fala: ¡Terra a miña!

Este concepto que expresou quen non hay moitos días foi aclamado mestre do movemento da Solidaridade galega que rexurde, envolve un d'eses conceptos craves, que se agarran pol-o gráfico da expresión e definen unha política ou un programa.

Cando un di da súa nai qu'è "a mais santa das mulleres", e de si mesmo "qu'è o mais leal dos homes", verdadeiramente no quer significar sinón o desexo de non acharse inferior a ninguén; que ninguén lle empate no que considera a esencia dos seus mellores sentimentos e da propia estimación.

Que cada gallego pense que non hay terra como a súa, que non hay faia mais rica nin mais doce, significa mais que outra cousa poñer ánimo e vontade en que os alleos nos den creto n'eso, porque a opinión que de nos teñan os estranos é o que forma a nosa honra; non o que de nos pensemos, mais o que de nos pensen os outros.

Leve cada gallego por diante o lema "¡Terra a nosa!" qu'è o mais enxebre vitor en terras de Galicia,—según D. Rodrigo Sanz nos fixo entender na memorable conferencia que dou na Reunión de Artesanos a rogo da nosa Hirmandade de Amigos da Fala—, e os nosos actos e os nosos pensamentos inspirados no amor de Galicia farán, que sea respetada e querida pol-os alleos, que nos darán a honra que merecéremos.

Amemos ás outras rexións españolas para que nos amen: que a simpatía é un movemento recíproco de ánimo e non poderemos pretender axuda nin amor de quen sexa tratado con desvío por parte nosa.

Para xuntarnos no santo amor de Galicia fai falla o lazo que nos é mais común: noso idioma, do que nos será muy útil pensar qu'è o mellor do mundo; mais non pretendamos que o *castellano* é una lingua inferior; non nos esqueza que o *castellano* si ben nado en Castela, amantantou en Galicia, e hoxe é o idioma español, que debe a todas as rexións hispánicas e singularmente a Galicia que lle dou a mais valente xeira para facelo home, a soberanía, a nobreza e a maxestade de que goza sobre todol-os da Terra.

Cando vos digan—como xa nos dixeron ós amigos da Fala—qu'empreamos xiros e palabras do español para escribir e falar en gallego, ou sea que o gallego que escribimos foi antes pensado en *Castellano*, e que non falamos o idioma dos nosos labregos, invítade a quen tal cousa diga a que exprese ideas do século XX ou simplemente que fale de cousas, marítimas no *Castellano* que sabe un pastor das Urdes ou das serranías de Cuenca; decidelle que o noso idioma, como o río Guadiana agachouse mais non se perdeu; deixou de ser lingua literaria durante catrocentos anos pero xurdiu da cova ó descuberto mais grande e mais pulido; que os gallegos fixeron entramentres literatura *castellana*, e que hoxe teñen dereito a recollaren a riqueza que acubillaron no idioma español; que toman d'él o qu'è seu, o que tería o gallego de haberse cultivado n'eses

catro siglos que s'escondeu na súa forma escrita.

Cavilamos que non é lóxico acudir ó Portugués, como fan moitos, para remediar as fallas que o desuso creou na nosa lingua; non foi o gallego o que desviou do Portugués; foi o Portugués; foi o Portugués que derivou do noso curso desque foi nacionalizado: as nosas augas correron pol-o gran cauce castelán, e d'este debemos recadalar río abaixo, non augas arriba onde o rígueiro lusitano desviou definitivamente. "Fun a vila e avergoñeime, vin á casa e remedieime", é un refrán dos vellos que podemos aplicar a quen coidase que deberíamos empregar "século" "dúvida" "vontade" "empregar" etc., no canto das palabras de igual significado, que van escritas.

Debemos pensar famén que non sería bó renunciar á posición que ordenaron ó noso favor a Xeografía e a Historia; é para nos doada a fala da que aínda é hoxe terceira potencia colonial do Mundo, e podemos expresarnos no idioma que axudamos a implantar na América española sin facer estudo especial do Portugués nin do Español ó Centralismo, noso verdugo, debemos ese beneficio, como a certas guerras son debidos algunhos pequenos adiantos e como á peste debemos boas costumes hixienicas e sanitarias.

Enxamáis acontecerá a un gallego pedir, como escoitamos a unha dama portuguesa das Insuas da Madeira, leccións d'Español por sérenlle precisas para trasladar sua vida a Buenos Aires. Un gallego, do mesmo xeito se goberna co-a súa fala no Macao asiático que nas Pampas americanas.

Podémonos gabar d'esta condición que non teñen outros cidadáns hispánicos, e "non dispregando a ninguén", como é cortesía decir na nosa terra, ¡Terra a nosa!

JOSE IGLESIAS ROURA.

ADEVERTENCIAS

O primeiro número d'este boletín, non demostra ben o que han de sere os mais. Foi feito de presa, porque tiña que saír n'unha data fixa, con apremio de tempo.

Antre outras seicións, "A NOSA TERRA" terá as seguintes: "Os poetas d'agora", "Estudios económicos", "Lendas gallegas", "Traducións", "Queixas dos pobos", "Follas Novas (crítica)", "Ouro vello", "O pensamento da xuventude (tribuna libre)", "Novas da causa", "Peneirando", "Caricaturas sin cliché".

—Rógaselles ós colaboradores que non fagan traballos longos, pois a amenidade do noso boletín, require cousas curtas.

♦ ♦ ♦

Cantos reciban este boletín e non-o devolvan, serán tidos por suscritores.

Os nosos amigos de fora da Cruña, rógaselles manden cuberto a administración de "A NOSA TERRA" o boletín de suscripción que vai na derradeira páxina.

—Como esta revista leráse moito en toda Galicia, en América, en Portugal e nas colonias gallegas d'España, pode prestarlle bos servizos ós anunciantes, por poucos cartos.

♦ ♦ ♦

E xa soyo nos resta saudar a todol-os grupos da nosa Hirmandá y-a todol-os colegas gallegos.

FOLLAS NOVAS

CRITICA DE LIBROS

"Fagamos do cultivo do noso idioma unha relixión de homes dinos."

(D'os "Apuntes para un libro" por Antón Villar Ponte.)

Hai xa días recibín un traballo que debe chegar ó coñecemento de todol-os gallegos. Chámase "Nuestra afirmación regional" e débemol-o a pruma tan nomeada de Antón Villar Ponte.

Quixeno ler axiña, pro hastra onte non me foi posibre, porque unha enfermidade m' obrigou a estar no leito hastra onte mesmo.

Sabía eu que sendo un traballo do gran fillo d'a nosa terra—tan bó o fillo, como boa a nai—tiña que ser cousa de moito proveito.

E abofellas que acertei. Esa "afirmación" é tan nosa, é tan de Galicia, que temos, que debemos facela tamén os demáis, ús e outros, cantos queiramos loitar pol-o resurxemento d'as nosas grogrias.

"Loitar" dixen, e non m'arrepinto, porque sei que o restabrecemento da nosa fala hastra levala de novo ós libros dos nosos escritores e as conversacións dos nosos lares e a concencia de todos, hay moito que facer (a "santa cruzada" a que nos chama Villar Ponte), pois si os inimigos da yalma, que tanto a fan sufrir, son tres, os inimigos da nosa fala non son menos nin mellores.

Eu espicome que un non s'esforce en aprender e falar un dialecto de pouca vida, d'isos que hay pol-o mundo que mais son fillos da ignorancia d'un idioma que se desfai na lingua dos que non-o entenden, que mais nacen da curreción do que mal escoita, que d'as necesidás d'os pobos e d'a historia d'as rexións; pro unha fala tan admirabile com'a d'esta terra, tan feiticera e agarimosa como é a de Galicia (por Dios d'o Ceo que da pena que non s'escriba e fale mais!, e, o qu'è inda pior, que tantos irmáns nosos s'avergoncen de falar o pouce gallego que conozan, ou teñan a gala o decir que non-o saben).

¡Meus probiños! Pois pol-o mesmo que non-o saben, non-o falan, que si o soberano com'è debido xa o falarían de cote, e non saberían falar de suas nais sinon en gallego, nin acertarían a falar co as suas noivas, y elas co eles, senón en gallego. Tiro a decir que d'os centos de lénguas que n'a terra se falan, n'haverá de certo ningunha que millor cante os amores d'a yalma e mellor disperte os latexos d'o corazón; ela cal ningunha, fai o milagro de que n'as suas palabras creza o amor d'o mesmo que as dí, porque ven a ser a fala gallega, c'a dozura que Dios lle dou, un linguaxe propio d'os ángeles e o único que podeñ falar, si o saben, dous gallegos que ben se queiran: eu vin sempre como os amigos canto mais amor se teñen, mais emprean a nosa fala, e mais a emprearían aínda si mais se soubera.

Pra alborotar e teñir calquera léngua sirve abondo, pro o qu'è pra quererse.. n'hay linguaxe com'o noso.

De cantos idiomas veñen d'o latín, d'isa fonte sempre fresca, que mais que fonte poidéraselle chamar maxestuoso mar, estou moi certo de que ningún se presta tan ben com'o noso pra dispertal-os sentimentos mais fondos d'o peito e cantalos, pra falar agarimos e escribi-os, pra dispertal-os xenios e facer poeta.

O esquecida que está hoxe a nosa fala, a inmortal Rosalía Castro cicais houbera mor-

to si a léngua en que escribiu non tivera ese sentimento que non pode morrer aentras Galicia teña un fillo que seipa selo.

Quitádelles á "Virxen d'o cristal" o doce d'o espírito gallego; poñede n'outro idioma os subrimos pensamentos de Rosalía e veredes un corpo que s'empobrece; xuntad'os versos gallegos c'os castellanos de Añón e decideme si hay comparanza; poñede en castellano "Por mor d'unha copa" de Lamas Carvajal e xa me dirés onde vai a viveza que ten. Pro poñede en gallego unha poesía calquera que sea d'o voso xeito e veredes como sin darvos conta, hachádela mais sentida. Mentras haxa ríos de tanta auga en Galicia non morren os nosos vales, que son d'os milllores d'o mundo; mentras podan andar os nosos labregos, que son os mais sufridos d'a terra, Galicia mantén a Galicia, e, aínda escrava como está, tendo que manter a moitos mais, a nosa terriña vai dando pra todos; pro, por eso, fai falla ir mirando por nos, que pouco a pouco as enfermidades consomen a vida, e a escrivitu é a morte d'os pobos...

Así tamén mentras haxa gallegos como Villar Ponte tan amigos d'a terriña, a nosa fala non morrerá, pro...

Pro Galicia chora, a nosa nai xeme cobizosa de qu'os seus fillos volvan por ela. Deixou esquecer os seus dereitos e agora temos que levantarnos todos pra rompelas fortes cadeas con que se deixou atar; deixou esquecer a súa fala facéndose escrava d'outra menos que ela, y hay que devolverll' esa fala, qu' é devolverll' a libértá.

Xamáis con tanta verdá se pode decir que o amor ó linguaxe d'os pobos é a medida d'o seu valimento.

¡Gallegos, amad'a fala gallega, e seremos canto queiramos!

¡Seguid'os consellos de Villar Ponte y a direición de todol-os bos amigos da fala!

Pol-a miña parte, dareivos un consello: cando faledes gallego (faládeo sempre) non inventés palabras pol-o medo de que sean d'ó idioma castellano, que si son castellanas, poden ser ó mesmo tempo gallegas, pois sendo antrambas a dúas lénguas fillas d'a mesma nai, né posibre separal-as de cote, nin hay pra qué, porqu'ó fin e ó cabo entre todol-os fillos—mal que nos esté o decilo—somo o milloriño que hai.

"Non lonxe, ha de vir un tempo en que sin sair d'a terra, terán traballo os que hoxe van a buscalo n'as segas.
¡Cánto tardas, cobizada rexeneración gallega!"

E. VAZQUEZ GUNDIN.

Ortigueira 16 octubre 1916.

FUNGUEIRAZOS.—Contos gallegos por Roxelio Riveiro.

Hastr'as n'asas mans chegou un libriño imprentado pouco tempo hay en Pontearreas. Escribiuno Roxelio Riveiro e ten por nome ó de *Funqueirazos*. Trátase de un feixe de contos gallegos y esto fixonos recuar un pouco, rascando a orella denantes de abrilas follas do volume. ¡Hai tan pouco, por disgracia, en que escoller n'esta materia!

E vello mal entre nos o de coidar que os contos gallegos chamados churrusqueiros han de ser por forza, cadre ou non, da córda berza cando non do tomate. Algúns que empregan o seu tempo en axuntar ditos e romances pra dar folganza ao espírito entre reunións adivirtidas, vulgan que canto mais piquen e magoen os ouvidos as salidas de seu inxenio, mais enxebreza habrá neste. ¡Malpocado quen de tal sorte pensa!

Cantos temos pasado algunha parte da nosa vida nos rucios aldeás, sabemos d'abondo que hay en boca de petrucios sentencias e lendas que ensinan ben hastra donde chega a sotileza do espíritu rexional. Limpas de verbe e de pensamento, hay centos e centos de contos gallegos que cautivan a quen-os escoita. ¡Pra qué fozar nas lameiras si a risa y a finura da moralexa tópanse mais axiña fuxindo das parolas bermellas?

Os contos que D. Roxelio Riveiro chama *Funqueirazos* coxean un pouco do mesmo pe que nós topamos dino de ser cortado do noso léxico. Hay neles, no oustante, madeira boa, sana e forte, do tronco enxebre, y esto aconséllanos chamar a porta intelectual do autor e pidirlle que suba da cova ao sobrado, sacando d'ali o froito maduro, ben limpo e relucente que sirva de proveitoso xantar a fala gallega.

En *Funqueirazos* hay contos que deixan magoa no leitor; haynos que chantan os dentes nos costumes de cregos, e firen e rachan sin piedade; haynos que pasan un anaquiño mais alá do camiño da picardía que a boa crianza consinte; pero haynos tamén que son craro espello dos feitos aldeás e da raposería e a gracia da terra, sin ferir sentimentos nin credos. Por eiqui, por eiqui, D. Roxelio. Tal é o camiño dereito pra chegar a donde seu mérito merece.

Seipa, pois, o señor Riveiro, que temos leido ous seus *Funqueirazos* e que lle decimos a verdade, sin requisitos nin lérias.

En outro número de este Boletín daremos aos lectores algunha mostra dos traballos do señor Riveiro. Téñanos este por uns bos amigos.

R. FAGINAS.

A CRUS

(CONTO)

Aquel día non se falaba d'outra cousa na aldea. Chegaría da Cruña pol-a tarde un revolucionario chamado D. Rafael, que andaba predicando en contra dos curas e da relixión, coidando que o que certas xentes cavilan nas vilas pódese facer e dicir entr'os labregos. O cura da freguesía xa tiña avisado á todol-os viciños que de ningunha maneira escoitaran a parola do revolucionario. Pero como aquilo que mais se nos priva é sempre o que mais nos degora, espertárase o deseo de iren á oílo.

Acórdome como se fora hoxe, inda que fai mais de corenta anos que socedeu. Né soute pequeno, á caron do mesmo cruceiro de pedra que ten un cristo moi ben tallado, erguérase un palco,—coma o que aínda hoxe s'ergue en Riobao para botal-o sermón do antroído,—cuberto de loureiros e de xafana. Enriba de todo estaba ergueita unha bandeira amarela e bermella, que o vento arrandeaba docemente sobre da cruz, na que algunhas veces quedaba envolta como en solene e agarimosa aperta.

Por fin chegou don Rafael o Redentor, como lle chamaba o escolante, que era moi seu amigo, e, según as mala linguas, tiña as suas mesmas opinións. Diante viña o gaitero Chinto, mais teso que un esteo, tocando unha argallante e leda muiñeira; e ó seu rente, un paisano botando foguetes.

Como era unha tarde de día de festa, xuntárase moita familia. Ali non faltou Martiño, qu'era un vello con mais somora que un andalús e mais retranca que un cacique. Riñán. Estaba arrimado ó palco, púlpito ou o que fose, sin quitar ollo do predicador forasteiro.

Don Rafael subeu ó taboado, e comenzo

a falar en castelan, empregando verbes que non entendiamos ben. Era unha lástima, abofellas, que non houbera falado en gallego, que daquela entenderiamolo mellor. Pero estas xentes da vila son así: falan entre nós sin decatarse de qu'están en Galicia.

Falou en contra dos caciques,—e aquí apraudin canto puiden;—dixo que os pobres éramos carne de cañón, que sobre de nós pesaban todol-os trabucos conque se mantiñan os zamezugas da política; que nas escolas d'aldea non se enseñaba cousa que fora de proveito para os labregos;—e n-esto tamén se lle dou a razón—E despóis arrebatou dicindo certas cousas da nosa relixión, que inda nada dixésemos, non nos facían moita gracia.

N-este momento o taboado, palco, ou o que fose, chirriou un pouco. Despóis esmendrelouse de todo facendo un grande estrondo. Don Rafael deu un pulo para non derrearse, e quedou fortemente abrazado á cruz, cos ollos abertos d'unha cuarta como se para él fora chegada a fin do mundo.

—¡Ouh! señor don Rafael!—dixo entonces Martiño,—se non fose a cruz levábao o demo!

A risa da xente foi moita. Eu dígovos, en verdade, que me dou moito que cavilare o dito de Martiño, que mesmamente ten mais sabidencía e intención que moitos homes de letras.

ASIEUMEDRE.

A XENTE D'ESTE BOLETIN

Redautores e colaboradores:

Ameixeiras, Banet Fontenla, Barreiro (Lisardo), Blan, o Torres, Balás, Baldomir, Bidegain, Cabanillas, Cabeza León, Cabo Pastor, Comellas, Calvo, Carballal, Carré Aldao, Civeira, Charlón, Dato (Filomena), Dávila (Julio), Escudero, Faginas, Fernández Mourriño, García Hermida, Gastañaduy, Herrera (Francisca), Hermida, Iglesias Roura, Manuel María González, Lugris Freire, López Abente, Lence Guitián, López Carballeira, Murguía, Martínez Fontenla, Martínez Salazar, Martínez Morás, Montenegro Saavedra, Mariñas, Noriega Varela, Novo Peña, Oviedo Arce, Pérez Luxin, Ponal, Porteiro Garea, Pena Miró, Pernas Nieto, Plá Zubiri (Xan), Portela Pérez, Pérez Placer, Rof Codina, Ribalta, Rodríguez González, Rodríguez López, Rodríguez Elías, Rey Alvite, Sanz (Rodrigo), Tettamancy, Taibo (Victoriano), Toubes, Vaamonde, Villanueva (Valentín), V. Santos (Xan), Valcarce Ocampo, Valcárcel (A.), Vázquez Gundin, Villar Ponte (A. y R.), Xil Casares, Casal e outros.

PALABRAS DO MESTRE

Os fundamentos

... E neste sea principio o falaremos en gallego, que xa será un garimo dos estimados pra quen somentes en gallego sabe falar...

Andéamos ledos sin azedos receios nin cortedades, indo por toda a nosa terra como por eiras e leiras d'irmás, mirandolabores, admirando paraxes, oíndo cantos, escoitando lendas, garimando nenios, parolando con mozos e vellos... E neste principio sea deprender os nosos alalás e alboradas, os cantares e tonadas dos nosos campos, ou deles recollidos pol-os nosos mestres en música e poesía.

E traballemos, traballemos a reo e de co-

ño, coas más e co maxin, animosos e firmes, estudiando e mais facendo, trazando e mais enprendendo, en labranzas e finanzas, minas e frábricas, trafego de mar e de terra, camiños i escolas, ministración e goberno... E neste sean principio as custións económicas do noso laboratorio que todas foron xa formuladas nas Asambleas agrarias de Monforte e Ribadavia.

Falar, cantar e traballar, velahí os fundamentos ben atopadeiros do quen qe tanto afanamos. Ese quen virá enriba deles, e se verá e salirá do chan, como a casa sobre dos cimentos. Cimentos son: o traballo como as pedras, o arte como o cal, a fala como a i-augua da fonte que fixo a mesera, e despois a do ceo que filtra por todo i o maza.

Son os mesmos medios e modos para calquer rexión, e mais para calquer home. Porque un home ha de falar pra vivire por sí, e canto mais falando e de falas mais suas, menos calquera; ha de cantar ou gustare de música ou versos, pra ter corazón, e canto mais corazón e mais cheo mais home; i a de traballar para medrar, e tanto mais traballador e desperto (sendo honrado) mais rico, mais respetado, mais influente, mais quen...

Sí, sí. Falemos en gallego, e seremos mais uns. Daprendamos cantares dos canpos e cantos dos mestres, e seremos mais nosos. Traballaremos, énfín: qe a compás de mais nosos e mais uns, iremos sendo puxantes estudiando i enprendendo labranzas e finanzas, minas e frábricas, camiños i escolas, ministración e goberno desta nosa terra qe saudamos có reloucado viva: ¡Terra a nosa!

RODRIGO SANZ.

PENEIRANDO...

Urzaiz, Urzaiz...

Armouna boa. Alborotou a xaula de grilos do Parlamento.

Pro non deu no cravo.

Falou de prevaricacións, e botou man do Dicionario e do Código Penal.

E todo ¿pra qué?

Pra que lle chamasen o "Anxel" malo. E logo din que é "da oliva" o pobo que él representa nas Cortes.

Urzaiz semella un felgo.

Mais non soubo sair ben do paso honroso. Foi un Don Suero de *doublet*.

Porque imos a vere: ¿Non somos todos prevaricadores?

¿Non prevaricaron os nosos primeiros pais?

Logo... ¡A Biblia!

Sabiamos que en Arzúa, pobo que está á man dereita indo pol-a cabeceira da Diputación provincial da Cruña, hai unha rúa que se chama de Guillermo II. (*sic*).

E agora, cando vimos que un "Bello Trompeta" tomou por asalto a cota 29 da vila arzuana, sin disparar un soyo tiro, dixemos pra o noso chaleque: ¡Viva a Caciquía (léase Galicia) guerreira!

¡Que novo lenzo de tipos d'Arzúa podería facer Sotomayor!

Con tubos de óleo... democrático-hidráulico unxidador de cuneiros.

Xa se conoce, Solidaridá, que, inda tendo nome de muller, non te chamas Emilia.

D'os sucesos do Porto do Son, ¿qué?

Que... son... son... son moitos mais.

Osera fora.

Fai algún tempo, leimos que os médicos forenses de Pontevedra nomearon persidente honorario seu ó conde de Romanones.

Bon homenaxe ó médico do Pobo.

Y-os de moitos outros pobos.

¿Outra assembleiña na Cruña?

¿Outro viaxe d'outra comisión a Madri?

¿Outro "programa mínimo"?

Así din de Santiago. E non nos parece mal.

Veña, veña a nova ventoleira de proyeutos. Veña a nova chuvia de telegramas. Siga o temporal *reformista*. E fágase outra *reprise* de "A cea das bulras", pol-os aficionados cruñeses, en Madri.

Todol-os días se preguntan nos ministros e nas redaccións dos xornales da Corte:

—¿Houbo algún telegrama da Cruña?

¿Non veu aínda? ¡Malpocado! ¿Qué pasará?

Hai quen di que axiña pregoaránse na Porta do Sol, da Corte, unhas historias, c'o este xeito:

—¡¡Apuros que pasaron un Abade y-un Alcalde gallegos o chegar a Madri!!

E hai tamén quen'se lembra d'us versos do *Quixote*, parodiándoos d'esta maneira:

Non... *vixaron* en balde
o un nin o outro alcalde.

MÚSECA E PINTURA

¿Que lles parecería ós nosos lectores o feito de que, na Cruña, alá para a primavera ou o vran, estrenárase unha ópera gallega, en gallego, letra do gran poeta Cabanillas e música do mestre Soutullo, con decoracións de Castela e interpretada, antre outros artistas, pol-as señoritas Nieto e Trapote?

Pareceríalles ben, moi ben, de fixo. ¿Non é certo? Como que sería ademais un bo paso en pro do teatro gallego.

Pois... poidera ser que fose. Non é cousa doada, pro... xa veremos.

Pénsase nelo.

Tamén pénsase, como sabedes, n'unha Exposición de pintura gallega idea do artista Sotomayor.

Pois si se fai esta Exposición e s'estrena aquela ópera, bon ano pra Galicia.

¡"Liga d'Amigos" cruñesa, amantes do arte rexional, fagamos ambiente! E o momento.

TRADUCIÓS

A PREHISTORIA

CONTTO ESTRAVAGANTE DE AZORIN

Estamos no comenzo
do comenzo.

Wells.

—Bos días, querido mestre, ¿cómo lle vai?
—Xa o ve; sempre no meu taller abofexado c'o a miña grande obra.

—Fala vosté d'esa obra admirabile, que todos agardamos: *A Prehistoria*?

—Certamente; n'ela estou ocupado n'estes momentos. Xa pouco falla pra que a dea por finada.

—Haberá vosté chegado quizáis ós lindeiros das épocas modernas da historia?

—Acabo, si señor, de poñer as derradeiras liñas a miña descrición do periodo da electricidá.

—¿Será un interesante periodo ese da electricidá?

—E o derradeiro estado da evolución do home pirmitivo; xa dende eiqui comenza a fonda transformación que os historiadores conocen, é decir, comenza a eira do verdadeiro home civilizado.

—Moi ben, querido mestre. E ¿logroun vosté moitas novas d'este misterioso y-oscurto periodo?

—Logréi, ante todo, determinar como vivían estes seres estranos que nos precederon a nos no usufruto do chan. Sei, por exemplo, d'unha maneira certa que estes seres vivían axuntados, amontoados, apretados en aglomeracións de vivendas que, a parecer nomeábanse *cibdades*.

—E verdadeiramente curioso o que vosté cöntame. E ¿cómo poderían vivire estes seres n'esas aglomeracións de vivendas? ¿Cómo poderían respirare, movérense, bañárense no sol, gozare do silencio, sentire a sensación doce da soedá? E ¿cómo eran esas vivendas? ¿Eran todas d'un mesmo xeito? ¿Faciannas diferentes, cada un ó seu autotoxo?

—Non; estas casas non eran todas igoales; eran difrentes; unhas maores, outras mais pequenas; outras molestas, estreitas.

—¿Dixo vosté, querido mestre, que unhas eran estreitas, cativas, molestas? E dígame vosté, ¿cómo podería haber seres que tivesen o gusto d'habitare en vivendas molestas, estreitas antihixiénicas?

—Eles non tiñan este capricho; pro forzábanlles a vivire d'este xeito as circunstancias do médeo social no que se abalaban.

—Non enxergo nada do que quer decirme.

—Quero decir que nas épocas primitivas había uns seres que dispoñían de todol-os médeos de vivire, y-outros, en troques, que non dispoñían d'estes médeos.

—E intresante, estrano, o que vosté me di. ¿Por qué razón estes seres non dispoñían de médeos?

—Estes seres eran os que entón chamábanse *probes*.

—¡*Probes!* ¡Qué berve tan curioso! E ¿qué facían eses *probes*?

—Eses *probes* traballaban.

—¿Eses *probes* traballaban? E si traballaban eses *probes* ¿cómo non tiñan médeos de vida? ¿Cómo eran eles os que vivían nas casas cativas?

—Eses *probes* traballaban; pro non era por conta de seu.

—¿Cómo, querido mestre, pódese traballar si non é por conta d'un? Non-o entendo a vosté; espriqueme vosté esto?

—Querse decir, que este seres que non tiñan médeos de vida, c'o ouxeto d'achegarse a mantenza diaria axuntábanse a traballar n'uns edificios que, según averiguéi, levaban o nome de *frábricas*.

—E ¿qué viñan ganando con axuntarse n' esas *frábricas*.

—Alí todol-os días dabánlles un *xornal*.

—Di vosté *xornal*? ¡E será este algún nome da época!

—*Xornal* é, certamente, unha verba que oxe non comprendemos; *xornal* era un certo número de *moedas*, que de cotío exudicábaselles pol-o seu traballo.

—Agarde un pouco, querido mestre; perdoeme vosté outra vez. Ouvín que dixo vosté *moedas*. ¿Que é eso de *moedas*?

—*Moedas* eran uns anacos de metal redondos.

—¿Pra qué eran ese anacos de metal redondos?

—Estes anacos, entregándoos ó dono d' unha cousa, este dono entregaba a cousa
—Yeste dono non entregaba a cousa si non lle daban estes anacos de metal?

—Parece sere que non l'as entregaba.

—¡Abofé eran ben estranos este donos!
¿E pra que querían eles estes anacos de metal?

—Parece sere tamén que cantos mais anacos d'estes se tiña era millor.

—¿Era millor? ¿Por qué? ¿E qué estes anacos non-os podía tere todo o que os quixera?

—Non, non podían tel-os todos.

—¿Por qué razóns?

—Porque o que os collía sin seren seus era pechado n'unha cousa que chamaban o *cárce*.

—¡O *cárce*! ¿Qué significa eso d'o *cárce*?

—*Carce* era un edificio onde metían a uns seres que facían o que os mais non querían que fixesen.

—¿E por qué eles deixábanse meter alí?

—Non tiñan outro remedeo; había outros seres con *fusiles* que obrigábanlles a elo.

—¿Cuvín mal? E *fusiles* o que vosté acaba de me decire?

—Dixen, si señor, *fusiles*.

—Que é eso de *fusiles*?

—*Fusiles* eran unhas armas das que iban guarnidos algúns seres.

—E con que ouxeto levaban os *fusiles*?

—Pra matar os mais homes nas guerras.

—¡Pra matar os mais homes! Esto é alafante, querido mestre! ¿Matábanse uns homes a outros?

—Matábanse os homes us a outros.

—¿Poido creelo? ¿E certo?

—E certo: doulle a vosté miña palabra d' honore.

—Vaime vosté a deixar parvo, abrayado, querido mestre. Non sei qué é o que vosté querme decire co as derradeiras palabras.

—¿Faláis do honore?

—Perdoe vosté; esta é a miña obsesión actual; este é o punto fraco do meu libro; esta é miña fonda contrariedade. Repetín istintivamente unha palabra que vin espallada a oito nos papes da época, sin chegare a atopar o seu sentido. Espriqueille a vosté o que eran as *cibdades*, os *probes*, as *frábricas*, o *xornal*, as *moedas*, o *cárce* y-os *fusiles*; pro non poido espricarille a vosté o que era o honore.

—Quizáis esta era a cousa que mais toleduras y-aduanadas facía cometer os homes.

—E posibre...

AZORIN.

NAZONALISMO GALLEGO

UNHA MAXISTRAL CONFERENZA

O "Eco do Teo", boletín que se publica en Bos Aires, no derradeiro número da a conócere a notabre conferencia que, na sua Redación, pronunciou o 21 de setembro Xaquín Pesqueira.

Todos sabedes quen é Pesqueira. Polo mesmo abundaria c'o dito pra que naide dudase xa dende agora de que a conferencia en cuestión ten total-as características d' unha obra maxistral.

Esa conferencia, como a de Rodrigo Sanz, demostran que hay na nosa terra pensadores tan fondos que fan posibre o espreguizamento do optimismo y-a esperanza nun porvir fecundo e glorioso.

Noméase a de Xaquín Pesqueira "Os nacionalismos ibéricos.—O nacionalismo gallego. (Exéxesis d'un folleto do Sr. Villar Ponte)".

E traballo pra divulgare; traballo brillante, feita d'un esquitro novo moi gabado pol-a intelteualidade arxentina.

Dadal-as suas dimensións non e posibre publicalo oxe. Pro terá cabida n'outro nú-

mero d'este boletín. Convén que o conozca a xuventude gallega. Mais, namentras non salla a luz, nosoutros mandámoslle a nora-boia, c'unha aperta, a Xaquín Pesqueira. Logo todol-os leitores axuntáranse a nos pra apraudilo.

ANTRO BELLO MANOEL Y-O RAPAS CHINTO

LERIAS DA VILA

—Vestir de semellante maneira que os señoritos e levar camisa limpa ¿cadra ben con falar gallego?

—Coido que sí.

—E logo ¿cómo díaños é que onte a noite porque outro hirmán e mais eu ibamos en conversa na nosa fala rúas adiante,, mais d'unha vez mirábanos certa xente coa boca aberta? Serían parvos ou extranxeiros?

—Parvos d'esos hainos a feixes, anque se teñen por listos y-a sona de tales córrelles pol-o mundo adiante. Nados eiquí ou acolá, ¿qué mais ten? sonche extranxeiros d'espriu, meu fillo. D'eso hay abondo que parolar, y-eso faremos, Dios diante, si ti queres, que tempo e terreo que sachar non han faltarnos.

♦ ♦ ♦

—¿Ti tes ouvido da señora de Carozo?

—Séica si, anque non perciso onde foi.

—Pois bota de conta que a señora de Carozo vive n'esta rúa e mais na outra e na outra, que trunfou hoxe, onte e antonte, que é de todol-os tempos...

—Non... léveme Xudas si non hay mais carozos, machos ou femias, pol-o mundo adiante, que pallas nos palleiros e areas no mar.

—D'esos Carozos e Carociños, leven faldas de dona rica, levita de señor maor ou prendas de rapás *dandy*, imos facer antr-eu e mais ti, uns cadros de comedia que farán rir á xente.

—Por min, cando queira eiguémolo telón pra que escomence a farsa.

—Por hoxe non faremos mais que anunciála.

—D'aquela terra a nosa! y-hastra o número dous da NOSA TERRA

O COUTELÁN

NOVAS DA CAUSA

Hai que començar pol-as vellas, pra chegar ás novas. Dende m'yo está constituída a Hirmandade da Fala. Iniciouna a Cruña. Logo, fonon facéndose grupos en Santiago, Monforte, Ourense e Pontevedra. No Ferrol tratou de constituirse, pro fracasou o bo intento. Y-é lástema, xa que alí cóntase con notabres elementos.

Agora acábase d'organizare en Villalba. Axiña s'organizará tamén en Carballino, e coidamos que en Mondoñedo, terra d'artistas e de grandes patriotas, así como n'outros pobos.

A "Asociación Inicialora e Proteutora da Academia Gallega" na Habana, o mesmo que ó Centro Gallego y-os nosos boletís rexionales de Cuba, acolleron con moito agrimo, brindándolle todol-o seu apoio, á Hirmandade da Fala.

De Bos Aires y-outros logares d'América tamén temos recibido parabés e adesiós. O mesmo de moitísimos gallegos que viven en Portugal.

Os "Amigos da Fala" da Cruña, fixeron tres xiras á campía: unha ó monte histórico d'Elviña, a que asistiu o xenial poeta Cabanillas. Tivo por escenario o pinar que, de lonxe ollado, semella un corazón. Outra a Pontedeume, onde foron acramados pol-o

pobo que levaba ergueita unha bandeira gallega, mentras soaba a gaita. E outra a Cambre, preto do poético río. En todas houbo discursos e leituras das poesías dos nosos millores vates. Os "Amigos da Fala" da Cruña, tomaron tamén parte na Festa da Raza, lendo un dos seus membros un discurso en gallego. Organizaron igualmente unha serie de conferencias, que inaugurou o mestre Rodrigo Sanz, de maneira admirable. (Esta conferencia, a millor definición que hatra agora se fixo do noso rexionalismo, publicarémola en folletín moi axiña.) E pensau ainda traballar pol-o rexurximento do teatro rexional. Tamén, cumprindo os estatutos da Hirmandade, nomearon mestre o fi-car o primeiro semestre da constitución d' aquela, a D. Eladio Rodríguez González, pol-a fermosa poesía "Orvallada" que leeu na xunta xeneral.

Dánse, por outra parte, leiciós de gallego todol-os miércoles e sábados na Academia Gallega. Estas leiciós dayas o mestre D. Manoel Lúgris, un dos mais enxebres hirmáns, asegurado pol-o douto académico don Florencio Vaamonde.

Y estreítanse as relacións c'os rexionalistas cataláns, quenés virán axiña a Galicia en viaxe de porpaganda.

Os "Amigos da Fala" de Santiago, publicaron fai poucos días unha rolla enxebre, louvando o valente hino d'Alfredo Brañas. Pol-o vran fixeron notabres excursiós a campía, conseguindo axuntar a elas moitos obreiros y-obreiras. O Doctor Porteiro, é constituirse a Hirmandade, pronunciou un notabre discurso, que logo foi imprentado. Oxe preside o grupo compostelán o cultísimo profesor e mestre D. Salvador Cabeza León. Este grupo prepara unha serie de conferencias, que darán os señores Cabeza, Xii Casares, Vidal, Robredo, Cabanillas, Lúgris Freire, Rey Soto, Villar Ponte e outros.

Os "Amigos da Fala" d'Ourense, dirixidos pol-o dino gallego Sr. Ameixeiras, fixeron, o día da festa dos mortos, un acto solene ante a tumba de Lamas Carvallal, que reseñaron os xornales da Terra.

Os de Pontevedra e Monforte, tamén venen traballando con fe y-entusiasmo. Sobre todo do grupo de Monforte, que ten por conselleiro 1.º ó gran patriota Banet Fontenla, pódese decire que é cousa exemprar. O de Pontevedra, presideo o Sr. Gastañaduy.

De todol-o relacionado c'o noso movemento, faremos reseñas coidadisimas nos números siguentes d'este boletín. Publicaremos tamén os nomes dos hirmáns que compoñen os consellos directivos, así como os proyeitos que teñen us e outros. Elo servirá d'estímulo pra todos.

Tamén daremos conta de cantos actos de galleguismo se fagan na terra ou fora da terra.

Pasou dous días na Cruña o doctor Manoel Banet Fontenla, conselleiro 1.º da nosa Hirmandade en Monforte. Aquí saudárono moitos dos nosos correligionarios que deseaban estreitar a man d'home tan culto, verdadeiro mestre de galleguismo. O señor Banet Fontenla, asistiu a derradeira leición da nosa fala na Academia. Unha aperta estreita e garimosa o gran verbe da causa en Monforte.

Tamén estivo na Cruña unhas horas o simpático, culto y-elocuente abogado e profesor da Universidá de Santiago, modelo de-bos gallegos, Luis Porteiro Garea. Invitouse lle pra que dea a segunda conferencia das organizadas pol-os Amigos da Fala, na Cruña. Inda non está desinada a data.

EL

Thermogène

Cura en una noite Resfriados, Maes de garganta, Neuralgias, Punzadas en los costados, Cólicos, Tor-ticollis, Lumbagos, Dolores, Gota, Clática, etc.

La caja 1.75 Pesetas en todas las Farmacias.

De venta en las principales farmacias de España. Depósito en CORUÑA: E. Rey Sanchez. Agentes generales, Cebrián y C.^a Barcelona.

Lo que gusta más á Bebe,
lo que está esperando con impaciencia,
es la
HARINA LACTEADA NESTLÉ
el alimento preferido de los niños.

BOLETO PRA SUSCRIBIRSE

D. ....

domiciliado en .....

suscríbese por ..... a **A NOSA TERRA.**

Firma do interesado: .....

(As suscriçións de fora da Cruña teñen que se facer por trimes-semestre ou ano.)

INTERESA LEERLO Á LAS MADRES

TOS
ferina
(Coqueluche)
CURADA
en
ocho días
con el

FERINOL A BASE DE ACÓNIT-
TO Y BELLADONA

Fórmula de M. F. Almonacid, Médico especialista en enfermedades de la infancia. Profesor de visita del Asilo de Niños de la Virgen de la Fuensanta, de la «Cuna de Jesús».

PREPARADO POR EL FARMACÉUTICO J. CLEDERA

Es el **REMEDIO INFALIBLE** contra la

TOS FERINA

En las toses rebeldes de los catarros agudos y crónicos, resultados excelentes

LAS CURACIONES OBTENIDAS DURANTE DIEZ AÑOS CONSECUTIVOS, SON LA MEJOR GARANTÍA DE LA EFICACIA DE ESTE PREPARADO. INSTRUCCIONES en el prospecto que acompaña cada frasco.

Precio del frasco: 3 pesetas

[DE VENTA EN TODAS LAS FARMACIAS]

Comprad el
Foulard Seda
Suizo

Pídause las muestras de nuestras sederías, novedades de primavera y verano, para vestidos y blusas.

Rayés, Foulards, Velo, Crêpe de Chine, Eolienne, Muselina, de 120 centímetros de ancho, desde Ptas. 1,45 el metro, en negro, blanco y color, así como las blusas y vestidos bordados en batista, lana, lienzo crudo y seda.

Vendemos nuestras sedas de solidez garantizada directamente á los particulares, y franco de aduana y portes á domicilio.

Schweizer & Co, Lucerna L 20 (Suiza)

Exportación de sederías
Proveedores de la Real Casa